

Fark-a Açılan Kapı: Gecikme

1

¹ Serpil Odabaşı, “Parçalanmış Ama Hâlâ Ayakta”, El yapımı kolaj, 2025. Kaynak: <http://www.serpilodabasi.com/>

*

Boğucu bir kış günü. Göz gözü görmüyor. Dünya sis bulutlarının içinde kaybolmuş bir pus yığını. Nerede olduğumu ayırt edemiyorum. Bilinmezlik etrafımı sarıyor. Hareketsizim. Üşüyorum ve yalnızca duruyorum. Etrafımı seçemiyorum, ayırdında değilim hiçbir şeyin. Ne kadar zor olduğumu ansızın diş etlerime giren bir sızı ile hissediyorum. Bu noktada olumsuzluk ekleri bedenime işleyip, ruhumu ele geçiriyor. Beynim zindana atılmış durumda. Sözcüklerime kelepçeler bağlanmış. Etrafım koca bir soru işareti! Hava soğuk. Ellerim terli. Ter damlalarım soğuk bedenime karıştığında düşük ısıнын içinde kaybolarak eriyorum.

Kendimi zor da olsa toparlayıp çevreme baktığımda gökdelenlerin arasında sıkıştığımı görüyorum. Hayatında hiç siyah, pahalı camlarla örülü hapishane görmemiş bir Aborjin gibi yabancıyım bu konuma. O anda kendimden tiksine başlıyorum; sözcüklerim ne yaparsam yapayım yıkılmayacak olan bu binalara olan nefretini kendilerine yöneltiyor... Etrafımda beliren yüzler ise gözlerindeki hırsıyla birbirlerini eziyor. Toz dumanlı koşuşturma gürültüler oluşturarak başlıyor; evraklar havada uçuşuyor, karton bardaklar hışımla yere atılıyor, pahalı cep telefonlarının sistemik zil sesi kulaklarımdaki kiri artırıyor, kibar görünen telefon konuşmaları sonlandırıldığında ekşi bir yüz ifadesi bırakıyor... Bu telaşlı ve sıkıcı koşuşturma sisli olan havayı daha da bualtıyor. Sis şeyler içinde çoğalarak büyüyor. Yüzlerin elindeki karton kahvenin kokusu burnuma geldiğinde çamur kokusu soluyorum. Narin ciğerlerim bu kokuya maruz kalmaktan çok rahatsız. “Neden bu eziyeti bize yapıyorsun,” sorusunu mideme gönderiyorlar. Midem egzoz gibi gurulduyor. Etrafımda dolanan soru işaretleri yavaşça iki noktaya evriliyor: Önüm arkam, sağım, solum her tarafım kocaman büyük binalar ile çevrili! İğrenç renkleriyle bu yüksek hapishaneler beni kuşatıyor. Üşüyorum. Yelkovanın hızına ayak uydurarak vücudum hızla daralıyor. Kaldırımlar yüksek. Tek bir ağaç dahi yok. Caddenin ortasından müthiş güzelliği ile geçen tramvayın yerini neon ışıklarla süslenmiş küçük ve dar havuzlar almış. Pırıltılı ışıkların sonu görünmeyecek kadar uzun. Galatasaray Lisesi, Çiçek Pasajı, Aslıhan, Balıkçılar Çarşısı, Mis Sokak... Caddenin en güzelleri yok olmuş. Çok üşüyorum. Olumsuzluk ekleriyle kalıyorum bir süre. Öyle güçlü bir etki bırakıyorlar ki betimlemelerimi dilimden dışarıya atamıyorum, kalakalıp yalnızca anımsıyorum: Sokak müzisyenlerinin ikinci sınıf melodileri eşliğinde kız arkadaşımın elini tutuşumu, avuçlarım hızlı bir biçimde terlerken bir anda teni kavruk sarı saçlı roman ablanın gül uzatışına ceplerimi dümenden yokladığımı ona gösterdiğimde numaramı ayıkmasına rağmen yüzündeki sıcak tebessümle para almadan gülü uzatışını, Mis Sokak’ta

etrafta ortam kovalarken yediğim en güzel üçüncü sınıf kendimi sadece bayat olduğuna inandırdığım midyeyi, deplasman zamanları Nevizade’de kırmızı Tuborg’un sesi açan etkisi ile “Asmalı Tünel, Pera, Beyoğlu aşık sana!” diye haykırdığım o günleri, yalnızca o günleri...

*

Tekrarın içinde zamansal döngümüzü hiç durmadan yoğun bir süreklilik haliyle, kimi zaman sıkılğanlıkla olsa da sürecin nihayetinde baskılayıcı olan bir şeyleri elde etmenin yıkıcı gücü ile farklı günleri aynılığa çevirerek yineleriz. Ne kadar acı verdiğini, ne kadar zorlandığımızı hatta her ne kadar bu durumun için sıkıştığımızı fark etsek de yine de kazanacak olmanın yanılsaması ile bu şeye tutunuruz. Tutunduğumuz şey; aynı-oluş’un zamanın bütün hallerinde, gelecek zamanın kaygısız olacağı avuntusu ile bizi aynılığın kafesinde saklamaktadır. Aynı-olmayızdır ki gelecekte beklenenlerimiz -her ne ise- gerçekleşsin. Bu sebeple düşünceler, davranışlar ve hatta hisler tamamen aynının cehenneminde yer alır. Böylece; isteksiz eylemler, yapay sohbetler, derinliksiz konuşmalar, güncel nesneleri edinme çabası, çeşitli yatırım araçlarından alınan kazançların hırslı mutluluğu, bencilliğin ve hasedin yıkıcılığı, koltuğa uzanıldığı zaman ekran ile karşılaşınca hep daha fazlasını isteme ama yatağa baş koyulduğu anda oluşan kısa süreli acıyı hissettikten kısa bir süre sonra oluşan anlamsızlığı bir “video” izleyerek telafi etmeye çalışarak oluşan uyku, rutini oluşturmaktadır. Fakat her şeyin yinelenişinin gölgesindeki sıkıcılıkta devam ettiği bir gün, rutinin dışında bir şey “birden” oluverir: Gecikme.

“Gecikme sayesinde bir hayattan daha fazlasına sahip oluruz. Gecikme bugün hayatın değerini kavramayı sağlayan, herkesin erişimindeki o ‘başka yerdir’ Hayata “öteki” boyutu kazandırır, o boyut olmazsa herhangi bir şeyi hissetmek mümkün değildir. Gecikme öteye, başka yere açılan bir zaman ilavesidir. Gecikmenin sıklıkla mazeret işlevi görmesi hiç de şaşırtıcı değil. Gecikme her şeyden önce mazerettir, sözcüğün Latince kökenine (alius) en yakın anlamda ‘başka yerdedir’. Hayatın değeri başka yerde olabilme yeteneğine bağlıdır. Bununla birlikte geç kalmak, kısa süreliğine de olsa ‘başka yerde’ olmaktır. (L’heulliet, 2022, s.92).

Tıkırında olan -gözüken- işler bu sayede yavaşça bozulmaya başlar. İlk gecikmeler umursanmazken farklı zaman ve mekânlarda oluşan gecikmeler, süreklilik hâlini dağıttığı anlarda bir huzursuzluğu başlatır: Bir arada olan -gözüken- bakışlar ayrılmaya, aynı zamanlar “farklılaşma”ya başlar. Çünkü geciken birey bulunulması gereken yerde değildir. Bu sebeple bedeni gürültüyü daha fazla kaldıramaz, kendine karşı olan mazeretiyle onu uyandırarak -

gözükmeyen- saklı kalan sessizliğini ona duyumsatsa da gürültünün taşıyıcısı olan birey “onu uyaran bedenine rağmen” bağlı olduğu ekrandan vazgeçemez:

“Küçük bir kemirgenin bir aslanın hapsoldüğü ağın iplerini güçlü ve öfkeli aslandan daha kolay kopardığında dikkat çeken La Fontain’in anlattığı gibi gecikme zamanın uzunluğunu deneyimletir. Aslında La Fontain daha o zamanda, masalda aslanın temsil ettiği, zamanla kurulan itkiye dayalı ilişkiyi eleştiriyordu. Bugün toplumların görülmemiş bir biçimde hızlanmasıyla en uç noktasına varan keşiflemesi zamansallıkla itkiye dayalı bir ilişki kurmaya teşvik eder bizi. Zaman parçalara bölündükçe hız da o kadar artabilir. Zamanın bölünmesi onu bir ağa dönüştürür. Geçen her süre -pastanede, süpermarket kasasında, telefonda sabrı taşırır. Böylece ortaya çıkan hiçlik travma olarak yaşanır. Oysa zaman ‘boşluğu’ zamansal ikametimizi yaşanabilir kılan şeydir, herkes için hayatın tuzu biberi olan şeyin orada barınmasına imkân tanır. Zamanla, zamansallıkla kurulan ilişkiyle barışık olmak, hiçle ama aslolana değerini kazandıran bir hiçle yaşamayı kabul etmektir. İtke ise bize soluklanma zamanı bırakmadan zaman boşluğunun çevresinde döner.” (L’heulliet, 2022, s.100).

Nasıl hemen vazgeçebilir ki? Yıllardır kendisini bağladığı o gösterişli dünyanın sahteliğine nasıl birden sırt çevirebilir? Ezilir önce; durmadan hiç durmadan çabalayışının karşılığını alamamak gibi, vazgeçemeyişlerinde kaygılarına rağmen biriktirdiği heyecanlarının peşinden giderken olmayışlarının umudunu söndürmesi gibi, sözcüklerini hevesle anlatırken sözcüklerinin hiç duyulmaması gibi... Kalkmaya çalışır, sürekli farklı yollardan geçip aynılığın sınırlarına ezilişini umursamadan girmeye çalışır. “Daha” der, “daha”sını zorlar. Fazla eşlik eder ardından, fazla olan her şeyi sunar. Yeniyile güncellenmiş nesnelerin etrafını şekillendirirken “ben” diye seslenir, duyulmaz. “Daha çok” seslenir, duyulmaz. Bağırır “ben yaptım!” der sınırlarını ezerek: “Size yeni bir şey getirdim bu daha güncel!” der, duyulmaz... Geriye sadece kocaman bağırdığında sesinin yankısının ardındaki o “ağız açıklığının boşluğu” kalır.

“Herkes diğerine kurduğu tuzakla yaşar. Herkes, sonsuz bir yakınlık içinde yaşar; bitkin düşene dek süren bir yakınlık içinde. Herkes kendi ötekisini ister; ve bunu, ötekini dize getirmeye yönelik buyurgan gereksinim içine ve bu dize getirmeyi tadına çıkarmak için sürdürme sarhoşluğu içinde ister. Yalanın ve doğrunun karşı mantıkları, ötekinin sonundan alınan katıksız hazdan başka bir şey olmayan bir ölüm dansı içinde birleşir. Çünkü ötekine duyulan istek her zaman ötekine son verme isteğidir de... Belki de olabildiğince geç? Tek sorun farklılığı içinde kendinden yoksun kalan ötekinin mekânını, sözünü, sessizliğini hatta içini kaplayarak kimin daha iyi dayanacağını bilmektir. Kimse kimseyi öldüremez: Rakip, kendi

simgesel ölümünü arzulamaya, yerine getirmeye itilir... Dünya kusursuz biçimde işleyen tuzaktır.” (Baudrillard, 2023, s.162-163).

Ona karşı örülen sınırları ezip geçmeye çalışırken aslında kendisini ezdiğinin farkında değildir. *Yabancı'nın* dediği gibi: “Fazla kesin: Hayır”ı zorlamak kendine yabancılaşmanın eşiğidir. Her yer ve herkes birbirine bağlı olan o yerden çıkmış anlatılarla kopuşlar oluşturmakta, bütün anlamlar sallanmaya başlamıştır. Bu vakitte zaman, sadece bir çemberin düzlüğüdür aslında: Hiç. Karşılığını alamadığı şeylerin karşısında, karşısına çıkan kuru kafayı deneyimlediğinin ayırında değildir. Savrulmaya başlar: Hiçbir zaman yapmadığı eylemleri yapar, hiç kimseye söyleyemediklerini söyler; bilhassa yıkıcılığını, kötülüğünü, biriktirdiği ezici sözcüklerini iletir Ötekine. Anlamların sallanmasıyla beraber Ötekini de devirme uğraşı içindeyken hâli, aynaya baktığında tanıyamadığı yüzüdür. Bakışında teninin izlerini görür: O izler de tanıyamadıkları vardır; bıraktığı eksiklikler, dolduramadığı boşluklar, sahip olamayacağı yaşamlar, kendine karşı olan mahali... Çeşitli üç nokta betimlemeleri ile bıraktıklarının ardında her gidişinde, izlerin kendine haslığında deneyimlediği kendiliğine bakmaktan öte duyumsamaya başlar.

“Arzu eksikliğinin arzusudur veya daha kesin bir biçimde, ‘arzunun Ötekinde aradığı şey arzulanabilir olandan çok, arzulayandır, Ötekinin arzuladığı olarak anlaşılması gereken, Ötekinin arzusunu arzular, yani ötekinin eksiğini. Lacan’ın kaydettiği gibi, aynı nedenle, saf arzulayıcı olarak Ötekinin beni arzulamasını arzulayamam, sevmeyi arzulayamam: Bu olduğu takdirde, ‘arzuyu terketmiş’ olurum.” (Chiesa, 2022, s.258)

Film şeridi halt eder burada! Çünkü zamanı(nı)n eş-sizliğini yaşamaya başlamıştır artık: Bir zamanlar ile başlayan, hep bir başkasının olduğu, bu başkanın sözcüklerinde kendini bulurken attığı kahkahaların (“Nasıl geçti ama harikaydı gerçekten”, “Ya çok uzun zaman olmuş mükemmel vakit geçirdik,” “Ne iyiydi orası kesin bir daha gidelim,” Olur mu ya giyme onu hiç yakışmıyor,” şu filmi hemen izlemelisin aynı ben,” “yahu bu ilişkiler hep yalan dolan zaten boş ver akşama takılalım bir şeyin kalmaz”.) seslerini içinde her zaman taşıdığı, kimsenin bilmediği, kimseye söyleyemediği o “bir şeyler eksik” cümlesi ile susturmuştur.

“Bugün söz sessizliğin her iki dünyasından uzaktadır, sessizlik gürültüden doğmakta ve gürültüde kaybolmaktadır. Bugün sessizlik artık tek başına bir dünya değildir. Sadece gürültünün henüz girmediği yerdir, sadece gürültüdeki bir kesinti, gürültü teçhizatının bir an için çalışmamış olmasıdır. İşte bugünkü sessizlik şudur: İşini yapmayan gürültü. Artık şu

yoktur: Burada söz ve orada sessizlik. Aksine sadece burada dillendirilmiş olan sözler ve orada henüz dile getirilmemiş olan sözler, ama bu sonuncular da orada hazırdır; kullanılmayan defter gibi tehditkâr ve can sıkıcı bir şekilde ortalıktadırlar” (Picard, 2022, s.30).

Hayatında her zaman bir şeyleri tamamlamanın zorunluluğunda kendisini var ettiği zamanları ardına bırakmıştır artık. Çünkü başkanın ona benimsemesi yoluyla sunulan “kazanma” cümleleri yerini, kaybetmiş görüldüğü “sahne”nin dekorlarını yıkan kendi cümlelerine ve soru işaretlerine bırakmıştır. Biriktirdiği ezici sözcükleri Öteki’ne geçtiğinde nasıl yazının anlamı hızlı bir şekilde sallanıyorsa bağlama izin vermeyen “gerçek” kendisini öyle gösterir: Yabancılaşmanın sahiciliğiyle ağız açıklığının boşluğu ve soru işaretleriyle inşa ettiği “*merdiven*” yalnızca kendisine aittir.

“Başlangıçta, ışığa doğru ilerlediğimizi sanırsınız; sonra o hedefsiz yürüyüşten yorulur ve kendimizi yere bırakırız: Gitgide yumuşayan toprak artık bizi taşımaz: Açılır. Güneşli bir sona götüren bir güzergâhı boş yere izlemeye uğraşsak da, içimizde ve altımızda koyu karanlıklar genleşir. Kaymamız sırasında bizi aydınlatacak hiçbir parıltı olmaz: Uçurum bizi çağırır ve onu dinleriz. Olmak istediğimiz her şey, bizi daha yukarıya yükseltme gücünü gösterememiş her şey, hâlâ üzerimizde durur. Vaktiyle zirvelere âşık olan, sonra da hayal kırıklığına uğrayan bizler, sonunda düşüşümüze canı yürekten bağlanırsınız; tuhaf bir infazın aletleri olarak, koyu karanlıkların sınırına geceye bağlı alinyamızın hudutlarına dokunma yanılsamasıyla büyülenerek, düşüşümüzü tamamlamak için acele ederiz. Boşluk korkusu hazza dönüştüğünde, güneşin aksi yönünde ilerlemek ne şanstır! Tersine sonsuz, tabanlarımızın altında başlayan tanrı, varlığın yarıkları önünde vecde geliş ve kara bir hâle susuzluğu olan Boşluk, içine gömüldüğümüz alaşağı edilmiş bir rüyadır.” (Cioran, 2017, s.61).

*

Dakikalar ilerledikçe şiddetli baş ağrısı ezici hükmünü gösteriyor. Kafamın içinde deli bir baterist var düşmana vurur gibi vuruyor pahalı zillere. Ses bütün kıvrımlarımda yankılanıyor. Gözlerim ağrının etkisiyle kapanıp açılıyor. Nefesim daralıyor. Çok daha üşüyorum. Ölüme giderek yaklaştığım vakitte tozu dumana katan bir curcuna boy gösteriyor: Bütün kunduralı ve topuklular kendi yüzlerine bile hiçbir zaman bakmadıkları bir hâlde bana bakmaya başlıyorlar. Yüzlerinde katı bir öfke var nedenini bilmediğim. Kaşları demir gibi sert, gözleri faltaşı, elleri yumruk... Bu bakışlarla sisli hava yerini karanlığı bırakıyor, yağmur sıcak terime karışıyor. Yüzler ellerindeki çantaları yere attıktan sonra o keskin bakışlarıyla üzerime doğru yürümeye

başlıyorlar. Adımlarını aynı anda ve aynı hizada attıklarında asla tanımlayamayacağım korku bütün hükmünü baş ağrımı unutturması ile gösteriyor. Yüz hatlarını görece kadar yakınlaştıkları zaman hepsinin ikiz olduğunu görüyorum. Erkek de kadın da kaşlarından gözlerine, saçlarından kulaklarına, burunlarından dudaklarına kadar aynı! Birden yürümeyi bırakıp üzerime doğru koşmaya başlıyorlar. Tanımlanacak bütün harfleri unutuyorum. Bu anda siren sesleri etrafı sarıyor. Gökdelenlerin teras katlarından yüzlerce saksafon yıkıcı notalarla kendiliğinden çalışıyor. Ritim dalga dalga yayılarak yankı oluşturuyor. İkizler öfkeyle kafalarına vurmaya başlıyorlar, bedenlerindeki acıyı hissediyorum. Tam o anda arka tarafımdan gelen oldukça yüksek ısıklık sesiyle saksafonlar susuyor, yağmur duruyor. Bir anda keskin sessizlik etrafı sarıyor. Tedirginlikle arka tarafıma dönüyorum. Yaşlı, kısa boylu, uzun saçlı, beyaz sakallı, tiple yanındaki küçük kız çocuğu el ele tutuşarak birkaç saniye gözlerime derin derin bakıyorlar. İlk bakışlarında çaresizlikle birleşmiş bir acı var, son bakışlarında ise kısa bir tebessüm... Ardından geldikleri yöne doğru hızla koşmaya başlıyorlar, saksafonlar daha yüksek sesle tekrar çalışıyor, ikizler ise bağırarak üzerime atlıyorlar. Artık üşümeyi hissetmiyorum.

Kaynakça:

Baudrillard, J. (2023). *Kötülüğün Şeffaflığı* (İ. Ergüden Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Cioran, M.E. (2017). *Çürümenin Kitabı* (H. Bayrı Çev.). İstanbul: Metis Yayınları

Chiesa, L. (2022). *Öznellik ve Ötekilik* (H. Gürvit Çev.) İstanbul: Axis Yayınları

L' Heuillet H. (2022). *Gecikmeye Övgü Zaman Nereye Gitti* (Ş. Aktaş Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Picard, M. (2022). *Sessizliğin Dünyası* (A. F. Çağlar Çev.) İstanbul: Albaraka Yayınları